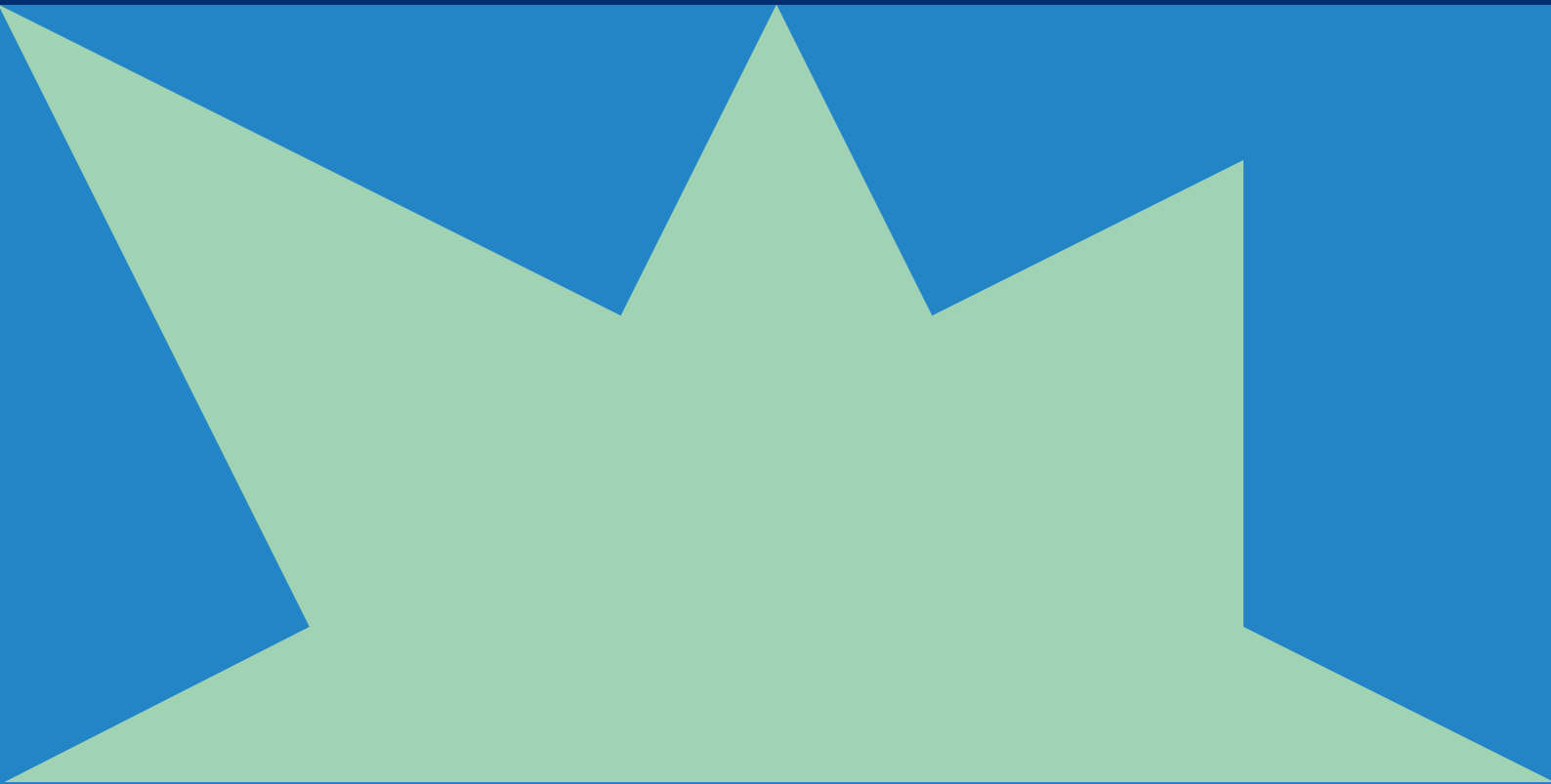

Tiltaksstrategi for bruk av tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket 2021-2025

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn	2
2	Prosess/medvirkning	3
3	Utfordringer.....	4
3.1	Forurensning.....	4
3.1.1	Avrenning til vann	4
3.1.2	Utslipp til luft.....	8
3.1.3	Plantevernmidler.....	9
3.2	Kulturlandskap	9
3.2.1	Biologisk mangfold og gammel kulturmark.....	9
3.2.2	Friluftsliv og tilgjengelighet	11
3.2.3	Kulturminner og kulturmiljøer	11
4	Beskrivelse av ordningene.....	12
4.1	Avrenning til vann.....	12
4.2	Utslipp til luft	15
4.3	Plantevernmidler	16
4.4	Biologisk mangfold og gammel kulturmark	16
4.5	Friluftsliv og tilgjengelighet	20
4.6	Kulturminner og kulturmiljøer.....	20
4.7	Planleggings- og tilretteleggingstiltak:.....	20
5	Verdt å vite.....	21
6	Prioriteringer for perioden 2021-2025	23
7	Andre miljøordninger.....	25
7.1	Tilskudd til drenering.....	25
7.2	Regionalt miljøtilskudd i jordbruket	26

1 Bakgrunn

Lillestrøm kommune er en stor landbrukskommune med 110 606 dekar fulldyrka jord, 7 715 dekar innmarksbeite og 227 662 dekar skog (kilde: Arealressursstatistikk, NIBIO). 96,5 % av kommunens fulldyrka jord er jordsmonnkartlagt og 96 % av arealet har svært god eller god jordkvalitet (kilde: Jordmonnstatistikk, NIBIO).

I tillegg til å produsere mat og trevirke bidrar landbruksnæringa til miljøgoder knyttet til kulturlandskap, naturmangfold og kulturarv. Samtidig er landbruket en kilde til forurensning og påvirkning av økosystemer, luft, jord og vann.

Avdeling landbruk forvalter flere tilskuddsordninger der målet er å bidra til redusert forurensning av vassdrag og mindre utslipp av klimagasser.

Fra 01.01.2004 fikk kommunen myndighet til å fatte vedtak etter forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (heretter kalt SMIL-forskriften). Formålet med ordningen er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Ordningen skal gi en målrettet innsats med utgangspunkt i lokale utfordringer, målsettinger og behov.

Midlene til ordningen forhandles fram gjennom Jordbruksavtalen. Fylkesmannen fordeler midlene til kommunen etter følgende kriterier:

- 60 % av midlene fordeles etter faste kriterier (antall dekar jordbruksareal og antall dekar planert areal/hydrotekniske utfordringer)
- 20 % av midlene fordeles etter miljøutfordringer (sammenheng mellom tiltaksstrategi for bruk av SMIL-midler og regionalt miljøprogram og til områder med særlige regionale og nasjonale miljø- og kulturlandskapsutfordringer)
- 20 % av midlene fordeles etter aktivitet og måloppnåelse (gjennomføringsgrad og rapportering av innmeldte behov/planer)

Føringer for bruk av midlene

I nasjonalt miljøprogram er det gitt føringer for prioriteringer i kommunen:

- De kommunale tiltaksstrategiene skal prioritere tilskudd til områder med de største miljøutfordringene og til tiltak som gir god miljøeffekt.

- I henhold til jordbruksavtalen skal hydrotekniske tiltak prioriteres i leirjordsområdene. Det kan i tillegg komme føringer i jordbruksavtalen knyttet til prioritering av både klima, miljø og kulturlandskapstiltak

For å få en helhetlig satsing på miljøtiltak lokalt skal tiltaksstrategi for bruk av SMIL-midler og regionalt miljøprogram (RMP) ses i sammenheng, ved at RMP gjennom tilskudd til årlig skjøtsel og vedlikehold følger opp SMIL-tilskudd til investeringer innvilget av kommunen.

Kommunen har vedtatt at utviklingen i Lillestrøm skal bygge på FNs bærekraftsmål, med følgende satsingsområder: klima og miljø, by- og tettstedsutvikling, hele livet og innovasjon. For hvert satsingsområde er det valgt ut hovedmål og delmål.

Bruk av SMIL-midler vil bidra til å oppnå følgende delmål innen de ulike satsingsområdene.

Klima og miljø:

- Redusert utslipp i egen virksomhet og samfunnet

By og tettstedsutvikling:

- Attraktive lokalsamfunn og tettsteder gir gode liv

Innovasjon:

- Miljøvennlig, fremtidsrettet og omstillingsdyktig næringsliv
- Grønn og utslippsfri teknologi

2 Prosess/medvirkning

29.04.2020 behandlet Hovedutvalg for miljø og samfunn oppstart av arbeidet med Tiltaksstrategi for landbruket i Lillestrøm 2021-2025.

Hovedutvalgets vedtak var:

“Arbeidet med tiltaksstrategi for bruk av tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket 2021-2025 kan starte opp. Tiltaksstrategien utformes i et samarbeid mellom kommunen, ved avdeling landbruk, og næringsorganisasjonene i jordbruket. Lillestrøm kommune skal primært legge vekt på tiltak som bidrar til redusert forurensning til vann”.

Videre prosess

Utkast til tiltaksstrategi ble lagt fram på møte med kontaktutvalg landbruk 6. oktober. Det ble også åpnet for innspill i etterkant av møtet.

Tiltaksstrategien ble sluttbehandlet i Hovedutvalg for miljø og samfunn i møte 9. desember 2020.

3 utfordringer

3.1 Forurensning

3.1.1 Avrenning til vann

En stor andel av jordbruksarealet, ca. 43 000 dekar, ble planert på 1970-80-tallet. Dette utgjør ca. 39 % av den fulldyrka jorda. I forbindelse med planeringen ble det gjennomført en del bekkelukkinger.

Deler av det hydrotekniske anlegget på de planerte arealene er i dårlig stand og dimensjonert for et klima med mindre intens nedbør. Dette kombinert med høy andel åpenåker og behov for utbedring av noen punktutslipp bidrar til forurensning fra jordbruket.

Avrenning fra jordbruket påvirker den økologiske tilstanden i vann ved tilførsler av jordpartikler, næringsstoffer og organisk materiale. Dette kan bidra til negative miljøvirkninger som økt algevekst, gjengroing og redusert oksygenivå.

Jordbruket er omfattet av miljøkrav knyttet til jordbruksdrift blant annet gjennom forskrift og vilkår knyttet til utbetaling av produksjonstilskudd. Gjennom regionalt miljøtilskudd stimuleres det også til tiltak som skal begrense forurensning fra jordbruket. I tillegg er deler av kommunen (nedslagsfeltet til Leira) omfattet av følgende regionale miljøkrav:

- Erosjonsutsatte dråg skal ikke jordarbeides om høsten
- Flomutsatte arealer skal ikke jordarbeides om høsten
- Det skal være buffersone langs alle vassdrag som mottar avrenning fra jordbruksareal

Hovedvassdragene i Lillestrøm er Leira, Nitelva og Glomma med Øyeren.

Gjennom EUs vanndirektiv og vannforskriften er Norge forpliktet til å oppnå god økologisk og kjemisk tilstand i vann innen en gitt frist.

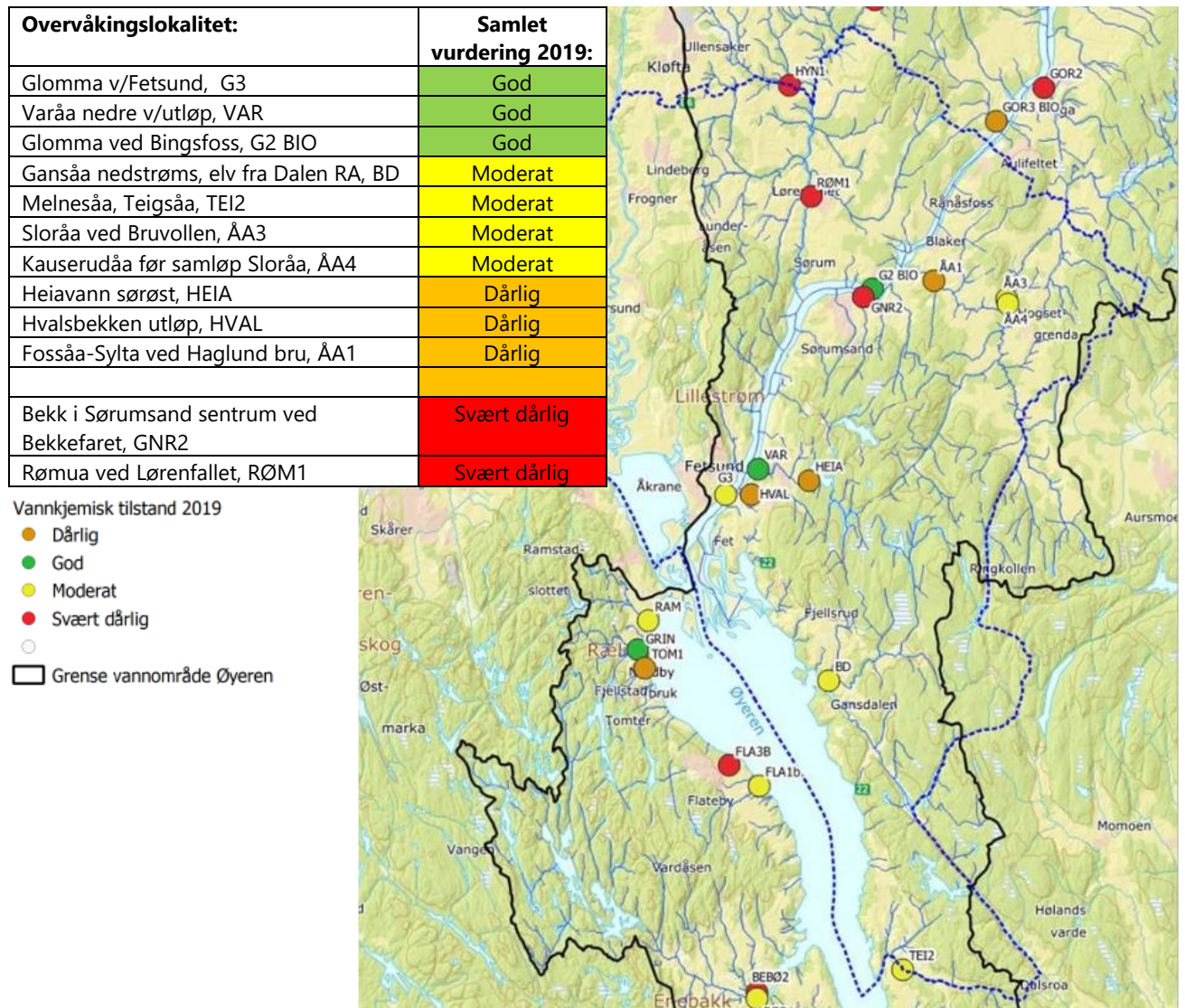

Figur 1: Miljøtilstand- og miljømål – klassifisering (kilde: Store norske leksikon)

Kommunen er med i to vannområder, Leira/Nitelva og Øyeren. Det ble utarbeidet tiltaksanalyser for [Leira/Nitelva](#) og [Øyeren](#) i 2014. I begge vannområdene tas det kontinuerlig vannprøver i flere prøvepunkter.

Øyeren

I 2019 var det totalt 37 lokaliteter som inngikk i overvåkingsprogrammet for Øyeren. 12 av dem ligger i Lillestrøm. Samlet vurdering av tilstanden i vannforekomstene vises i figur 2 (kilde: Årsmelding 2019, vannområde Øyeren).

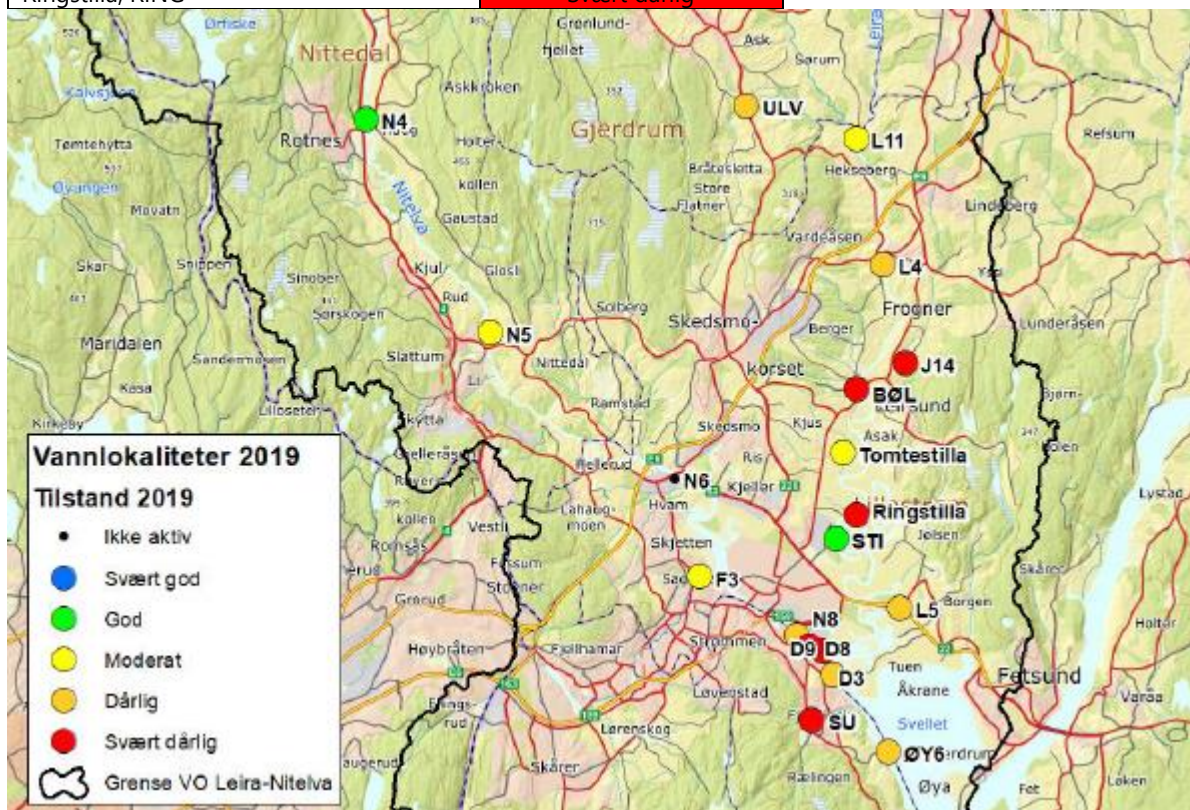

Figur 2: Samlet økologisk tilstand i vannområde Øyeren 2019

Leira/Nitelva

I 2019 var det totalt 27 lokaliteter som inngikk i overvåkingsprogrammet for Leira/Nitelva. 14 av dem ligger i Lillestrøm. Samlet vurdering av tilstanden i vannforekomstene vises i figur 3 (kilde: Årsmelding 2019, vannområde Leira/Nitelva).

Overvåkingslokalitet:	Samlet vurdering 2019:
Nitelva:	
Nedre Nitelva, Kjellerholen, N6	-
Sagelva v/Skjetten bro, F3	Moderat
Nedre Nitelva, Rud, N8	Dårlig
Nedre Nitelva, v/Dynea, D8	Dårlig
Nedre Nitelva, v/Dynea, D9	Dårlig
Svellet, ØY6	Dårlig
Nedre Nitelva v/Dynea, D3	Svært dårlig
Leira:	
Stilla, ST1	>God/moderat
Tomtestilla, TOMTE	<God/moderat
Gjermåa nedre, v/Hekseberg, L11	Moderat
Leira v/Frogner, L4	Dårlig
Leira v/Borgen bru, L5	Dårlig
Bølerbekken, BØL	Svært dårlig
Jeksla, v/Haugli, J14	Svært dårlig
Ringstilla, RING	Svært dårlig

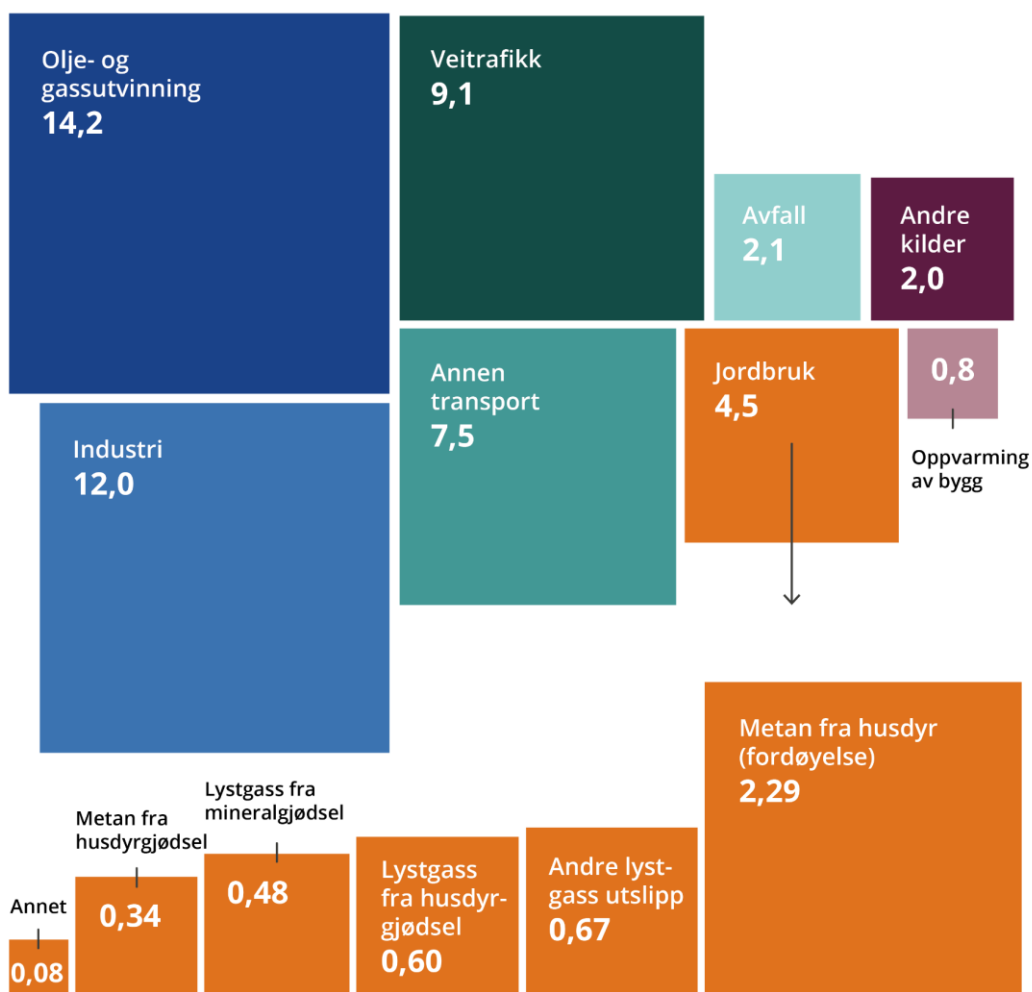
Figur 3: Samlet økologisk tilstand i vannområde Leira/Nitelva 2019

3.1.2 Utslipp til luft

I 2019 sto jordbruket for 8,8 % av de totale klimagassutslippene i Norge. Det er imidlertid stor usikkerhet rundt størrelsen på utslippene, spesielt utslippene av lystgass fra jord. Årsaken er at dette påvirkes av lokale forhold som for eksempel nedbør, jordbearbeiding og jordsmonn (kilde: Miljøstatus).

Utslipp av klimagasser fra jordbruk i 2018 Millioner tonn CO₂-ekvivalenter

Norges totale klimagassutslipp

Kilde: Miljødirektoratet og Statistisk sentralbyrå 2019 / Miljøstatus.no

Figur 4: Norges totale utslipp av klimagasser og utslipp fra jordbruket (Kilde: miljødirektoratet og Statistisk sentralbyrå 2019/Miljøstatus.no)

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har inngått en avtale med regjeringa om å redusere klimagassutslippene og øke opptaket av karbon fra jordbruket i perioden 2021-2030. I avtalen forplikter partene seg til å bidra til en samlet klimagassreduksjon på 5 mill. tonn CO₂-ekvivalenter.

Klimastrategi for Lillestrøm kommune er under utarbeidelse. Der pekes det på de mulighetene som ligger i at næringslivet bidrar med løsninger som begrenser utslipp av klimagasser.

3.1.3 Plantervernmidler

Plantervernmidler er kjemiske eller biologiske midler som brukes mot planteskadegjørere som sopp, ugras, insekter eller andre skadedyr. Midler som brukes til vekstregulering og nedsviing regnes også som plantervernmidler (kilde: Mattilsynet).

Mattilsynet har ansvar for godkjenning av plantervernmidler i Norge. De fører også tilsyn med at plantervernmidler selges og brukes slik regelverket sier.

Alle plantervernmidler er giftige, men graden av giftighet varierer sterkt. De fleste midlene nedbrytes hurtig i planter og jord. Ved bruk av en del stabile stoffer opptrer forurensning av naturen og akkumulering gjennom biologiske næringskjeder som fører til skadelige konsentrasjoner hos visse dyrearter (kilde: Store Norske Leksikon).

3.2 Kulturlandskap

Jordbrukets kulturlandskap er skapt gjennom lang og kontinuerlig bruk for å produsere mat. Når jordbruket intensiveres og de gamle tradisjonelle driftsformene som beiting, slått, styving og brenning opphører endres kulturlandskapet. I tillegg påskynder klimaendringene og nitrogennedfall fra langtransportert forurensning gjengroingen.

3.2.1 Biologisk mangfold og gammel kulturmark

Biologisk mangfold er mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene.

Gammel kulturmark er arealer med vegetasjon utformet ved slått, beiting, brenning eller andre driftsformer gjennom en lang periode ofte uten tilførsel av gjødsel. Ved denne drifta får konkurransesvake plantearter gode levebetingelser.

Norsk rødliste for arter er en oversikt over arter som kan ha en risiko for å dø ut fra Norge. Artene på Rødlista kjennetegnes ved at de minker kraftig i antall eller er fåtallige. I 2015 viser tall fra Artsdatabanken at kulturmark skapt gjennom gamle driftsformer som beite og slått, inneholder 24 % av alle truede arter.

Når bruken av disse arealene endres, enten på grunn av gjengroing eller ved at de gjødsles for å øke produksjonen, endres det biologiske mangfoldet. Tap av kulturlandskap er hovedårsaken til at så mange humler og andre bier er utrydningstruet.

Figur 5: Bilde av ammeku med kalv ved Skedsmovollen (Foto: Ragnhild Aa. Lystad)

Biofokus har kartlagt og verdivurdert ravinedaler og andre naturtyper innenfor ravineavgrensningene i både Skedsmo, Sørumsand og Fet.

[Ravinekartlegging i Skedsmo kommune 2013](#)

[Ravinekartlegging i Sørumsand kommune 2014-2015](#)

[Ravinekartlegging i Fet kommune](#)

I tillegg er det foretatt supplerende kartlegging av naturverdiene i Sørumsjøen i 2018, samt kartlegging av enkelte områder i Skedsmo i perioden 2014-2019.

Kartlagte arealer er registrert i [Naturbase](#).

Åkerriksa hekker i åpent kulturlandskap og andre områder med høy gras- og urtevegetasjon. Bestanden av åkerriksa gikk kraftig tilbake på slutten av 1800-tallet, og på 1950-tallet var arten nesten helt borte som hekkefugl på store deler av Østlandet. Nedgangen skyldes i hovedsak endringer i jordbrukspraksis og endret arealbruk. Åkerriksa er klassifisert som en kritisk trua art på den nasjonale rødlista.

Fremmede arter er arter som opptrer utenfor sitt naturlige utbredelsesområde, det vil si utenfor det området arten kan spre seg til naturlig uten hjelp av mennesker (Kilde: Artsdatabanken). Når en fremmed art inntar nye områder kan den skade naturmangfoldet på flere måter ved å endre leveområder, fortrenge arter som finnes naturlig på stedet, være bærer av parasitter og sykdommer eller krysse seg med arter som finnes naturlig på stedet (kilde: Miljøstatus). I 2018 utgjorde 233 fremmede arter svært høy eller høy økologisk risiko for naturmangfoldet (Kilde: Artsdatabanken).

Da ny lov om dyrevelferd trådte i kraft 01.01.2010 ble det innført et absolutt forbud mot piggtråd i gjerder satt opp for å regulere dyrs ferdsel. Dette forbudet gjelder både innmark og utmark. Gammel piggtråd utgjør en trussel for både beitedyr og ville dyr. I tillegg er piggtråd til ulempe i forbindelse med friluftsliv.

3.2.2 Friluftsliv og tilgjengelighet

Tilgang på tilrettelagte turstier er viktig både for folkehelse og rekreasjon. Det er tilrettelagt turveier gjennom deler av kommunens kulturlandskap.

Ferdsel kan imidlertid gi utfordringer knyttet til tråkk og slitasje på områder der ferdsel ikke er ønskelig eller til konflikter med dyr på beite. Tilrettelegging av ferdsel slik at det oppstår minst mulig konflikt er derfor viktig.

3.2.3 Kulturminner og kulturmiljøer

Ifølge kulturminneloven er kulturminner "alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til". Kulturmiljøer er "områder hvor kulturminner inngår som en del av en større enhet eller sammenheng".

Kulturminner og kulturmiljøer i Sørum, Skedsmo og Fet er kartlagt gjennom arbeidet med kulturminneplanene. Planene har ulik status, men registreringene som er gjort i forbindelse med planene gir en god oversikt over kulturminneverdiene i kommunen.

- Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Sørum, 2017-2021, vedtatt 2009, revidert 2016
- Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Fet 2019-2031, ikke vedtatt
- Kulturminnevernplan for Skedsmo kommune, ikke vedtatt

I tillegg er mange av bygningene i kommunen kartlagt gjennom feltarbeid for SEFRAK-registeret, som er et landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminner i Norge. Registrering i SEFRAK gir ikke automatisk vernestatus eller restriksjoner på hva som kan gjøres med bygningen. En del av informasjonen fra registreringen er lagt inn i Matrikkelen.

Kulturminner og kulturmiljøer er viktig for opplevelsen av kulturlandskapet i kommunen. I tillegg har de en stor verdi som historiefremidlere.

4 Beskrivelse av ordningene

4.1 Avrenning til vann

Det kan gis tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å redusere forurensning eller risiko for forurensning fra jordbruket. Tiltak mot vannforurensning fra landbruket kan omfatte (kilde: NIBIO):

- Tiltak for å hindre avrenning fra åker eller eng, som redusert jordarbeiding eller gjødsling etter norm
- Tiltak i vannstrengen, som buffersoner eller fangdammer
- Utbedring av hydrotekniske installasjoner
- Tiltak som fordrøyer vannet og reduserer vannstrøm inn på åker og eng

Hydrotekniske anlegg

Figur 6: Hydrotekniske anlegg (Foto: Ragnhild Aa. Lystad)

Hensikten med hydroteknisk anlegg er å få kontroll med overflatevannet.

Behov for utbedring av hydrotekniske anlegg kan skyldes både skader på anlegget og at anlegget ble dimensjonert for et annet klima (mengde og intensitet). I tillegg vil økt andel tette flater påvirke vannbalansen ved å øke overflateavrenninga og redusere infiltrasjon og fordamping.

Utbedring av det hydrotekniske anlegget reduserer risikoen for erosjon og avrenning av næringsstoffer. Da mange av anleggene er gamle og til dels ligger dypt kan utbedringen bli svært kostbar. Det kan gis tilskudd til utskifting av eksisterende rør, utbedring og erosjonssikring av innløp og utløp og kummer.

Ved omfattende og kostbare tiltak kan kommunen kreve at tiltaket planlegges av faglig ekspertise. Se veileder for [planering og jordflytting](#).

Store deler av jordbruksarealene i Lillestrøm ligger under marin grense, og det er registrert flere soner med fare for kvikkleireskred. Norges vassdrags- og energidirektorat og Norges geotekniske institutt har utarbeidet en [veiledning ved små inngrep i kvikkleiresoner](#). For å sikre at tiltak gjennomføres på en sikkerhetsmessig god måte kan kommunen kreve geoteknisk vurdering.

Avskjæringsgrøfter

For å hindre overflatevann i å renne inn på det fulldyrka arealet kan det graves avskjæringsgrøfter mellom jordbruksareal og annet areal.

Figur 7: Avskjæringsgrøft (Foto: Ragnhild Aa Lystad)

Fangdam/flomdam

Fangdammer er konstruerte våtmarker som kan anlegges ved å utvide, og demme opp bekkeløpet. Hensikten med en fangdam er å fange opp og hindre at erodert jord og næringsstoffer kommer ut i nedstrøms vassdrag. Les mer om fangdammer [her](#).

Hensikten med en flomdam er hovedsakelig å dempe flom, men den kan også fungere som en fangdam. Dammen kan etableres i bekke- eller elveløp eller i terrenget ved siden av bekken slik at vannet blir ledet dit kun i en flomsituasjon.

Bygging av dammer er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven.

I tillegg til å fange opp jord og næringsstoffer og dempe effekten av store nedbørmengder er dammer i jordbrukslandskapet viktige for det biologiske mangfoldet.

Når fangdammen er etablert må den vedlikeholdes ved å tømme sedimentasjons-kammeret før det blir fullt. I tillegg bør sidekantene holdes fri for trær som skygger da sollys er viktig for nitrogenopptaket (kilde: Bioforsk). Det gis tilskudd til vedlikehold av fangdammen.

Vegetasjonssoner

Vegetasjonssoner, vanligvis definert som overgangssoner mellom dyrket mark og vassdrag, kan bremse avrenning ved at partikler og næringsstoffer i vannet sedimenteres i sonen, bindes til jord og plantedeler eller tas opp i vegetasjonen. I tillegg bidrar vegetasjonssonen til økt stabilitet av elvebredden, som viltkorridor og til

økt biologisk mangfold i kulturlandskapet (kilde: Bioforsk, jord og miljø). Les mer om vegetasjonssoner [her](#).

Forskrift om produksjonstilskudd setter krav til vegetasjonssone mot vassdrag med årssikker vannføring. Vegetasjonssonen skal ikke jordarbeides og være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til vann, minimum 2 meter.

Det kan derfor kun gis tilskudd til å etablere vegetasjonssoner ut over minimumsbredden på 2 meter.

Sikring av bekkekanter/planeringskråning

I de tilfellene der etablering av vegetasjonssone ikke er tilstrekkelig kan det gis tilskudd til sikring av utsatte elveskråninger. Sikringen kan for eksempel gjøres med et dekklag av stein. Dekklaget kan bygges opp uten et filterlag av finere masser eller filterduk mot de underliggende massene eller med et slikt lag (kilde: NVE)

Ved tiltak i vannløp må det utvises særlig varsomhet og ved tvil om tiltaket kan gjennomføres i henhold til vannressursloven § 8 må kommunen, fylkesmannen eller NVE kontaktes.

Gjenåpning av bekkelukkinger

Gjenåpning av bekker kan være aktuelt i noen områder. Les mer i veilederen [gjenåpning av lukka bekker](#).

Avrenning fra foringsplasser/utekve/talle

For å begrense avrenning av husdyrgjødsel fra foringsplasser og utekve kan det gis tilskudd til fast dekke med oppsamling av gjødsel. Tilskuddet kan bare gis til utbedring av eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg.

Det kan også gis tilskudd til lagerplasser for fast strøblandet gjødsel. En forutsetning for tilskudd er at tørrstoffinnholdet i gjødselvaren er på minimum 25 % og at lagring av gjødsla medfører stor fare for forurensning.

4.2 Utslipp til luft

Gjennom regionalt miljøtilskudd kan det stimuleres til gjødslingsmetoder som gir redusert utslipp av ammoniakk og lystgass i tillegg til redusert avrenning av næringsstoffer til vann og vassdrag. Det kan gis tilskudd til nedfelling eller nedlegging av husdyrgjødsel og spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange.

Gjennom SMIL-midlene kan det gis tilskudd til tett dekke på gjødsellager. Etablering av dekke demper utslipp til luft, særlig av ammoniakk. Mange typer dekke kan også utvide lagerkapasiteten gjennom å lede nedbør vekk fra lageret.

4.3 Plantevernmidler

For å redusere risiko for tap av plantevernmidler kan det gis tilskudd til tiltak som kan redusere forurensning og avrenning av plantevernmidler fra punktkilder som plasser for fylling av sprøytevæske og vasking av utstyr.

Biobed (en type biologisk rensefilter) består av et filter med en blanding av halm, kompost og jord der kjemikaliene skal bindes til det organiske materialet mens kompost og jord sørger for et fuktig miljø der halm og rester av plantevernmidler brytes ned (kilde: NIBIO). Biobed er foreløpig lite utbredt i Norge.

4.4 Biologisk mangfold og gammel kulturmark

Aktuelle tiltak kan være etablering, restaurering, utbedring og skjøtsel av områder og landskapselementer som bidrar til å utvikle og ivareta leveområder og spredningsveier for planter og dyr eller istandsetting og skjøtsel gjennom beiting, brenning, slått eller annen form for høsting av gammel kulturmark.

Inngjerding av gammel kulturmark

Gjerdet som settes opp skal være permanent. Det er kun gamle kulturbeiter/inmarksbeiter som er brukt tidligere som kan få tilskudd og det gis ikke tilskudd til inngjerding av skog eller fulldyrka areal.

Ved søknad om tilskudd til inngjerding på leid areal skal det foreligge skriftlig leieavtale for arealet. Avtalen skal ha en varighet på 10 år.

Tilsvarende skal det legges ved skriftlig avtale om leie av beitedyr i de tilfellene der søker ikke har egne beitedyr. Avtalen bør ha en varighet på 10 år.

Beiter skal ikke gjødsles eller sprøytes.

Det kan søkes om tilskudd til fjerning av gammel piggråd også i utmark.

Figur 8: Tursti langs Glomma ved Bingen (Foto: Ragnhild Aa. Lystad)

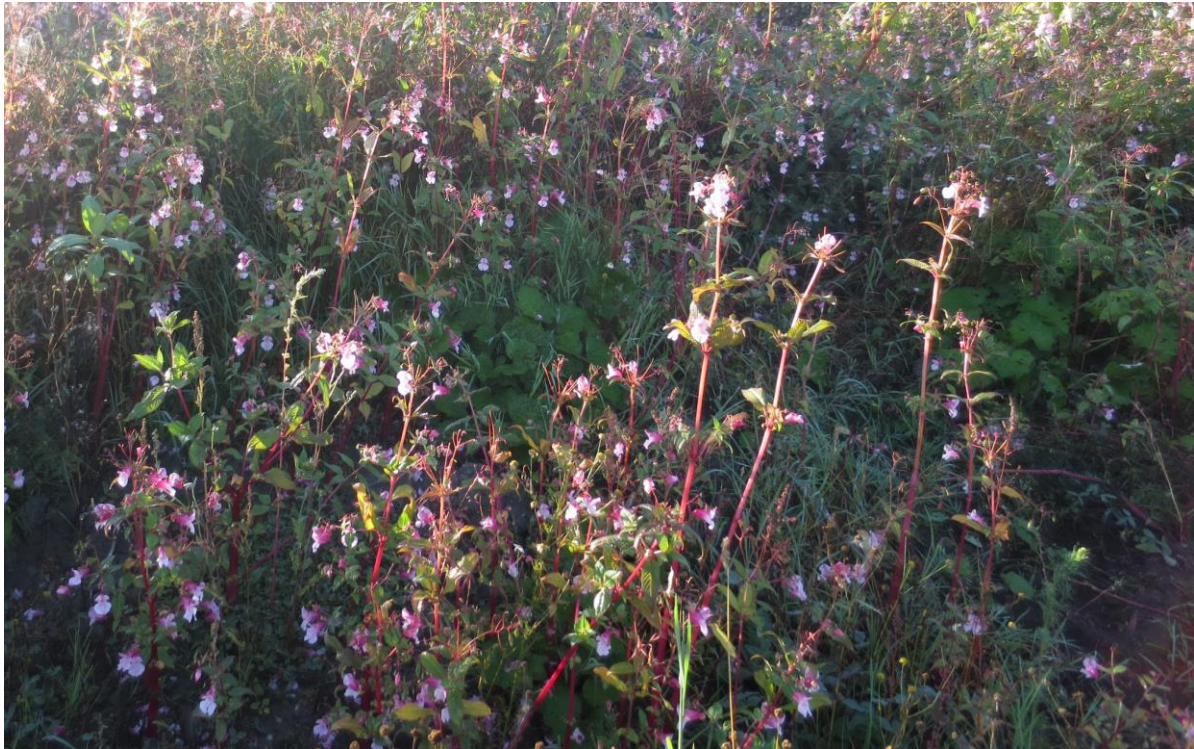
Det kan gis tilskudd til system for elektronisk inngjerding av beitedyr. Tilskuddet gis etter nærmere vedtatte retningslinjer knyttet til avgrensning av arealet og varighet av beitebruken m.v.

Biologisk mangfold

Ved mistanke om/bekreftet hekking kan det gis SMIL-midler til tilrettelegging for åkerriksa. Tiltakene kan være kompensasjon for utsatt slått eller åkerriksevennlige slåttemetoder og for å sette igjen areal som ikke høstes.

Gjennom SMIL-midlene kan det gis tilskudd til bekjempelse av følgende fremmede arter:

- Kjempespringfrø
- Kjempebjørnekjeks
- Andre arter kan vurderes – ta kontakt med kommunen

Figur 9: Kjempepringfrø (Foto: Ragnhild Aa. Lystad)

Ved bekjempelse er det viktig å følge råd som beskrevet i faktaark fra Fagus, se faktaark for [bekjempelse av kjempepringfrø](#) og [bekjempelse av kjempebjørnekjeks](#).

Ved bruk av plantevernmidler er det viktig å overholde reglene for oppbevaring og bruk, se [Mattilsynet](#).

Mange gårdsdammer ble opprinnelig gravd ut for å sikre tilgang til vann for husdyra. Redusert husdyrhold og krav om sikring av dammene i brønnloven fra 1957 medførte at mange av gårdsdammene ble fylt igjen.

Områder i og rundt gårdsdammen er viktige for biologisk mangfold. På grunn av stort tilsig av næringsstoffer har mange av dammene grodd igjen eller er sterkt dominert av noen få arter. Skjøtsel er derfor nødvendig for å øke artsmangfoldet i dammen. For å opprettholde opprinnelig flora og fauna bør utgraving av dammen helst skje på høsten, og gjerne ved at halvparten av dammen graves ut av gangen.

Figur 10: Gårdsdam Hammeren (Foto: Ragnhild Aa. Lystad)

Jordekantene har blitt mer viktig for de pollinerende insektene etter som mange arealer har vokst igjen med kratt og trær mens jordekantene jevnlig blir ryddet. Sprøyting og gjødsling av kantsonene vil medføre at plantearter som ikke er kilde for nektar og pollen dominerer. Arealer med blomstrende vegetasjon som rødkløver, tjæreblomst, kløver, jonsokblom med flere holdes best vedlike ved å gjennomføre en slått når de fleste blomstene er avblomstret, dvs. i slutten av juli/begynnelsen av august. (Kilde: Norsk landbruksrådgiving).

Gjennom regionalt miljøtilskudd kan det gis tilskudd for å så pollinatorvennlige frøblandinger og for å skjøtte pollinatorvennlige soner på jordbruksareal. Tilskuddet gis pr. meter sone på fulldyrka jord under marin grense og skal dekke tapt avling og produksjonstilskudd i tillegg til kostnadene ved etablering og skjøtsel av disse sonene. Gjennom SMIL-ordningen kan det gis tilskudd til etablering av soner for pollinerende insekter utenfor dyrka jord.

Det kan gis tilskudd til skjøtsel av alleer og enkeltrær.

4.5 Friluftsliv og tilgjengelighet

Gjennom SMIL-ordningen kan det gis tilskudd til tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne. Det er ikke mulig å gi tilskudd til turveier i skog og utmark.

Ved tilrettelegging er det viktig at det ikke oppstår vesentlige negative effekter på natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap.

4.6 Kulturminner og kulturmiljøer

Det kan gis tilskudd til ytre vedlikehold av arkitektonisk eller kulturhistorisk viktige bygninger. Det gis ikke tilskudd til freda bygninger.

Restaurering og vedlikehold skal gjennomføres etter prinsipper som legges til grunn av kulturminneforvaltningen. Faglig vurdering og plan for arbeidet skal utarbeides av rådgiver med kulturminnefaglig kompetanse. Ta gjerne kontakt med kommunens kulturminnekonsulent.

Ved tiltak som berører gravhauger skal Viken fylkeskommune kontaktes før tiltaket gjennomføres.

4.7 Planleggings- og tilretteleggingstiltak:

For å få til en mer helhetlig og samordnet miljøinnsats og for å bidra til prosesser som sikrer bredest mulig involvering og forankring i arbeidet med spesielle miljøtiltak kan det gis tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter.

Det kan være hensiktsmessig å gjennomføre slike prosjekter for å få ivaretatt miljøverdier i et større område på en helhetlig måte. Slike prosjekter, ofte med mange aktører, er gjerne administrativt krevende å få i gang, og det kan derfor være behov for å gi SMIL-midler til igangsetting.

5 Verdt å vite

Hvem kan søke?

Vilkår for å kunne søke om SMIL-tilskudd:

- Tiltaket skal gjennomføres på en landbrukseiendom
- Det må foregå en tilskuddsberettiget jordbruksproduksjon på eiendommen som oppfyller vilkårene i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket
- Søker må ha godkjent gjødslingsplan, jf. forskrift om gjødslingsplanlegging
- Søker må ha journal over bruk av plantevernmidler
- Søker må ha kart over jordbruksareal og miljøverdier

Gjennomføring av SMIL-tiltak på leid areal krever skriftlig godkjenning fra eier. Det innvilges normalt ikke tilskudd til tiltak som allerede er påbegynt eller slutført.

Hvordan søke?

Søknader skal sendes inn [digitalt med innlogging via ID-porten/Altinn](#).

Søknadsfrist: 1. mars og 15. august (hvis midler igjen).

Søknaden skal inneholde:

- Kostnadsoverslag
- Prosjektbeskrivelse
- Kart
- Gjerne bilder

Behandling av søknader

Kommunen behandler søknaden, skriver vedtaksbrevet og utbetaler tilskuddet gjennom den elektroniske saksbehandlerløsningen Agros. Alle brev som gjelder søknaden vil bli sendt til søkers innboks i Altinn.

Frist for gjennomføring av tiltaket er 3 år fra tilskuddet ble innvilget, med mindre kommunen har satt en kortere frist. Etter søknad kan kommunen forlenge arbeidsfristen, men ikke ut over 5 år fra tilskuddet ble innvilget.

Utbetaling av tilskudd

Når tiltaket er gjennomført må det sendes en skriftlig anmodning om utbetaling. Dette kan skje digitalt via Altinn. Landbruksdirektoratet har laget en veiledning om hvordan digital utbetalingsanmodning skal registreres som finnes [her](#).

Sammen med utbetalingsanmodningen skal det sendes inn rapport om måloppnåelsen og bruken av tilskuddet. Landbruksdirektoratet har laget rapporteringsskjema som er obligatorisk å legge ved utbetalingsanmodningen for del- og sluttutbetalinger.

Informasjonsstrategi

Kommunen informerer om ordningen via informasjonsskrivet Landbruksnytt som sendes til aktive brukere og legges ut på kommunens hjemmeside.

6 Prioriteringer for perioden 2021-2025

I samsvar med føringer gitt i nasjonalt miljøprogram skal bruk av SMIL-midlene prioriteres til områder med de største miljøutfordringene og til tiltak som gir god miljøeffekt. Videre er det i jordbruksavtalen forutsatt at utbedring av hydrotekniske tiltak skal prioriteres i leirjordsområdene.

Prioritering	Tiltak	Eksempler på tiltak	Tilskudds-satser
1.	Forurensningstiltak Kulturlandskapstiltak	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Reparasjon og utskifting av rør, kummer, innløp og utløp ✓ Sikring av utløp ✓ Avskjæringsgrøfter mot utmark ✓ Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter ✓ Inngjerding av gamle kultur- og ravinebeiter ✓ Fjerning av piggtråd i innmark og utmark ✓ Restaurering av gårdsbrønner/dammer 	Inntil 70 %
2.	Forurensningstiltak Kulturlandskapstiltak	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sikring av bekkekant/planeringsskråning ✓ Etablering og vedlikehold av fangdam/flomdam ✓ Etablering av vegetasjonssone mot vassdrag ✓ Gjenåpning av bekkelukkinger ✓ Tiltak for å tilrettelegge for åkerriksa ✓ Etablering av områder for pollinerende insekter ✓ Bekjempelse av svartelistearter ✓ Elektroniske gjerdeløsninger 	Inntil 70 % Inntil 50 % tilskudd
3.	Forurensningstiltak	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Redusert tap av plantevernmidler – biobed ✓ Tiltak mot avrenning fra utekve/foringsplasser/lagerplasser for fast strøblandet gjødsel ✓ Dekke over eksisterende gjødselkum for blautgjødsel 	Inntil 50 %

Prioritering	Tiltak	Eksempler på tiltak	Tilskudds- satser
	Kulturlandskapstiltak	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Skjøtsel av gamle alleer/enkeltrær ✓ Rydding/vedlikehold av turstier/turveier i innmark/kulturlandskapet ✓ Restaurering av gravhauger ✓ Skjøtsel av gamle hageanlegg ✓ Restaurering av bygninger 	Inntil 30 % tilskudd, maks kr. 100 000

Retningslinjer for bruk av midlene, inkludert timesatser og maksimalt tilskudd skal utarbeides årlig og legges fram for kontaktutvalg landbruk for godkjenning.

Ved ellers like søknader prioriteres følgende tiltak:

- Tiltak mot forurensning på planerte arealer og med stor erosjonsrisiko
- Tiltak med stor effekt i forhold til kostnad
- Tiltak i områder kartlagt i Naturbasen (fk viktig beitemark- raviner) prioriteres
- Foretak med egne husdyr prioriteres

7 Andre miljøordninger

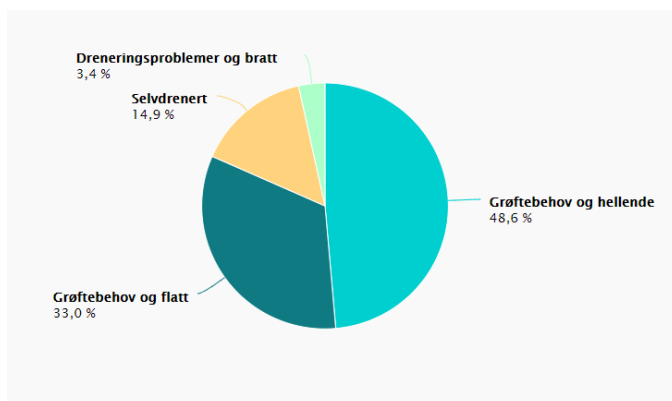
7.1 Tilskudd til drenering

Figur 11: Drenering av jordbruksareal (Foto: Ragnhild Aa. Lystad)

God drenering er viktig for å kunne øke matproduksjonen i årene som kommer og for å tilpasse jordbruket til et endret klima med mer nedbør. I tillegg reduserer godt drenert jord faren for erosjon fra jordbruksarealer og slipper ut mindre lystgass enn vannmettet jord.

Arealbarometeret fra NIBIO viser produksjonsgrunnlaget for jord- og skogbruk i Norge. Samtidig viser det hvordan jordbruksarealene brukes. Figur 9 viser naturlige dreneringsforhold i jorda i Lillestrøm dersom den ikke blir grøftet.

Figur 12: Figuren viser jordas naturlige dreneringsforhold i Lillestrøm dersom jorda ikke blir grøftet

Det kan gis tilskudd til drenering av tidligere grøftet eller planert jordbruksareal. Tilskuddet kan ikke gis der tiltaket medfører vesentlig skade for annen eiendom og naturmangfold, vesentlig fare for flom og vannforurensning eller fare for skade på automatisk fredete kulturminner. Med utgangspunkt i naturgitte forhold har en stor andel av arealet i Lillestrøm, som vist i figur 9, behov for grøfting. Deler av dette arealet er drenert, men tilstanden er dårlig og anleggene har behov for utbedringer. I tillegg er det behov for nygrøfting av arealer.

7.2 Regionalt miljøtilskudd i jordbruket

Regionalt miljøtilskudd (RMP) skal fremme særskilte miljømål i jordbruket:

- Redusere forurensning til vann og luft
- Ivareta kulturlandskap og kulturminner
- Tilrettelegge for friluftsliv
- Ivareta biologisk mangfold

Tilskuddet utbetales årlig på bakgrunn av søknad.

I regionalt miljøprogram for Oslo og Viken er noen områder spesielt prioritert. Prioriterte områder for tiltak mot forurensning er jordbruksareal under marin grense (def. det høyeste nivået havet har hatt etter istiden). Dette er næringsrike, leirholdige jordsmonn med høy risiko for avrenning.

I de prioriterte områdene er tilskudd til avrenningstiltak høyere og enkelte forurensningstiltak gjelder kun innenfor prioriterte områder.

Tilskudd til tiltak for å redusere avrenning til vassdrag og kyst kan være:

- Ingen jordarbeiding om høsten
- Gras på arealer utsatt for flom og erosjon
- Ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer
- Direktesådd høstkorn og høstoljevekster
- Grasdekte vannveier og grasstriper i åker
- Grasdekt kantsone i åker
- Nedfelling/nedlegging av husdyrgjødsel
- Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange

I nedslagsfeltet til Leira har Fylkesmannen fastsatt følgende regionale miljøkrav:

- Erosjonsutsatte dråg skal ikke jordarbeides om høsten

- Flomutsatte arealer skal ikke jordarbeides om høsten
- Det skal være buffersone langs alle vassdrag som mottar avrenning fra jordbruksareal

Prioriterte områder for kulturlandskap i Oslo og Viken er fjell, kystlandskap og raviner. I tillegg prioriteres de kulturlandskapene som gjennom nasjonal kartlegging er utpekt til de mest verdifulle kulturlandskapene i regionen,

Prioriterte områder i Lillestrøm er derfor raviner og øyene i Øyeren.

Tilskudd til tiltak for å ivareta landbrukets kulturlandskap kan være:

- Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark (gjelder raviner)
- Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark (gjelder beiting av øyer og holmer)
- Skjøtsel av gårdsdammer
- Skjøtsel av biologisk verdifulle arealer
- Soner for pollinerende insekter
- Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner
- Skjøtsel av steingjerder, trerekker og alleer

For å sikre en helhetlig satsing på miljøtiltak lokalt skal tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket og regionalt miljøtilskudd ses i sammenheng. Gjennom tilskudd til årlig skjøtsel og vedlikehold skal RMP følge opp gjennomførte SMIL-tiltak.

